

การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
ในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
PARTICIPATION OF MONKS IN IMPROVING PEOPLE'S QUALITY OF LIFE
IN BUA NGAM SUB-DISTRICT AT DAMNOEN SADUAK DISTRICT
IN RATCHABURI PROVINCE

¹พระมหาสุกลวัฐ ฐิริปัญโญ (เคนลา)*,

²พระมหากังวาล ธีรธมโม, ³พระครูภัทรสารสุนทร

¹PhramahaSukonlawat Phūripāṇyo (Kenla),

²Phramaha Kangwal Dhiradhammo, ³Phrarkhruphattarasansunthon

Corresponding Author's E-mail: sukolwatpuripanyo@hotmail.com*

Received: April 16, 2026, Revised: May 23, 2026, Accepted: June 2, 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี 2) เปรียบเทียบความคิดเห็นดังกล่าวจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 3) ศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การวิจัยเป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลักและการวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุนผลการศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ จำนวน 367 คน ได้จากการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามพื้นที่และการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วน และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน คัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1) ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.57, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.89) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม (3.68) ด้านปัญญา (3.37) และด้านอารมณ์ (3.35) ตามลำดับ 2) ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน และ 3) ปัญหาและอุปสรรคสำคัญ ได้แก่ การขาดความต่อเนื่องในการอบรมคุณธรรมจริยธรรม การขาดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจ และการประสานความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายที่ยังไม่เป็นระบบ โดยมีข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์เชิงรุก พัฒนากิจกรรมสุขภาวะทางจิตใจ สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และยกระดับทักษะของพระสงฆ์เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; พระสงฆ์; พัฒนาคุณภาพชีวิต

¹ วัดบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี; Wat Bua Ngam, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province

²⁻³ วิทยาลัยสงฆ์ราชบุรี; Ratchaburi Buddhist College

ABSTRACT

The objectives of this research were to: 1) examine the level of public opinion regarding monks' participation in improving the quality of life of people in Bua Ngam Subdistrict, Damnoen Saduak District, Ratchaburi Province; 2) compare these opinions classified by personal factors; and 3) examine the problems, obstacles, and recommendations concerning monks' participation in improving people's quality of life. This study employed mixed methods, with quantitative research as the primary approach and qualitative research used to support the findings. The sample consisted of 367 residents of the study area, selected through area-based stratified sampling and proportionate simple random sampling, and 10 key informants, comprising monks or laypersons, selected purposively. The research instruments were a questionnaire and in-depth interviews. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way analysis of variance, and contextual content analysis.

The research findings revealed that: 1) Overall, public opinions regarding monks' participation in improving quality of life were at a high level (mean = 3.57, S.D. = 0.10). When considering each aspect, the physical aspect had the highest mean score (3.89), followed by the social aspect (3.68), the intellectual aspect (3.37), and the emotional aspect (3.35), respectively. 2) People with different genders, educational levels, occupations, and incomes had significantly different opinions at the 0.05 statistical significance level, whereas people of different ages did not differ in their opinions. 3) The major problems and obstacles included a lack of continuity in moral and ethical training, a lack of activities promoting psychological well-being, and unsystematic coordination with network partners. The recommendations were to promote proactive roles of monks, develop activities promoting psychological well-being, establish collaborative networks between temples and relevant agencies, and enhance monks' skills to support the continuous improvement of people's quality of life.

Keywords: participation; Buddhist monks; quality of life development

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาสังคม เนื่องจากคุณภาพชีวิตมิได้หมายถึงความสมบูรณ์ทางเศรษฐกิจหรือความพร้อมด้านวัตถุเพียงประการเดียว หากแต่ครอบคลุมถึงการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข มีสุขภาวะที่เหมาะสม มีคุณธรรมจริยธรรม มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้อื่น และสามารถดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมได้อย่างสมดุลและยั่งยืน (สุทธิพร บุญส่ง, 2549) อย่างไรก็ตาม ภายใต้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบัน ประชาชนไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายด้านคุณภาพชีวิตหลายมิติ ทั้งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและโอกาสในการเข้าถึงบริการพื้นฐาน ภาระหนี้สินครัวเรือน ปัญหาความเครียดและสุขภาพจิต ตลอดจนภาระการดูแลสมาชิกต่างช่วงวัยในครอบครัว ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่และความมั่นคงในการดำเนินชีวิตของประชาชน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2567, 2568) ขณะเดียวกัน การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับมิติด้านคุณธรรม จริยธรรม ความรับผิดชอบ และจิตสาธารณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการส่งเสริมการอยู่

ร่วมกันในสังคม (ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน), 2567) สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญา โดยอาศัยความร่วมมือจากสถาบันทางสังคมต่าง ๆ รวมถึงวัดและพระสงฆ์ที่มีบทบาทใกล้ชิดกับประชาชนในระดับชุมชน ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา จึงจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการแก้ไขปัญหาและส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน (พระศุภชัย ปญฺญาวชิโร (เปลื้องกระโทก), 2562)

ในบริบทของสังคมไทย พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันสำคัญที่มีบทบาทต่อวิถีชีวิตของประชาชนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะพระสงฆ์ซึ่งมีได้มีบทบาทเฉพาะด้านศาสนพิธีหรือการเผยแผ่หลักธรรมเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทในการอบรมจิตใจ ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สร้างความสามัคคี และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจของชุมชน (จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์ และคณะ, 2552) พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนผ่านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา การศึกษาสงเคราะห์ การสาธารณสงเคราะห์ การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และการส่งเสริมเจตคติและพฤติกรรมที่เหมาะสม ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชน (พระบัวสอน ทองสลับ และคณะ, 2564) นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังสามารถมีบทบาทในการเชื่อมโยงคุณค่าทางวัฒนธรรมและหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้หลักธรรม 4 ได้แก่ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ เพื่อเป็นแนวทางส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความเอื้ออาทรในการอยู่ร่วมกัน (พระครูฐิติธรรมญาณ (ปุณณภูริวัฒน์ ฐิติรัฐสิริโรตม์) และคณะ, 2567) ทั้งนี้ หลักธรรม 4 ปรากฏในอาพวกสูตร และหลักไตรสิกขา ได้แก่ อธิสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา ปรากฏในปฐมสิกขัตตยสูตร ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการพัฒนาความประพฤติ จิตใจ และปัญญาของประชาชนได้ (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่ม 15 ข้อ 246: 354; เล่ม 20 ข้อ 90: 318-319)

ตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี เป็นพื้นที่ชุมชนที่ประชาชนยังคงมีความผูกพันกับวัด พระสงฆ์ และพระพุทธศาสนา โดยมีประชาชนอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปในพื้นที่ จำนวน 4,314 คน (เทศบาลตำบลบัวงาม, 2567) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันได้ส่งผลให้วิถีชีวิตของประชาชนและความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ประกอบกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชนบางส่วนลดลง ปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรม และความต้องการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายมิติยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่ สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนไม่อาจดำเนินการโดยหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงฝ่ายเดียว แต่จำเป็นต้องอาศัยกลไกทางสังคมที่มีความใกล้ชิดกับประชาชน โดยเฉพาะวัดและพระสงฆ์ ซึ่งสามารถทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด ชุมชน และหน่วยงานภาคีต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาบทบาทของพระสงฆ์ในพื้นที่ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าพระสงฆ์สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้หลายมิติ ได้แก่ ด้านร่างกาย โดยการส่งเสริมกิจกรรมสุขภาพและการช่วยเหลือเกื้อกูลประชาชน ด้านอารมณ์ โดยการให้หลักธรรมเพื่อสร้างสติ ความสงบ และกำลังใจในการดำเนินชีวิต ด้านสังคม โดยการเป็นศูนย์กลางในการสร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทร และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และด้านปัญญา โดยการส่งเสริมการเรียนรู้ การใช้เหตุผล และการประยุกต์หลักธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาชีวิต อย่างไรก็ตาม บทบาทดังกล่าวยังต้องได้รับการศึกษาอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบว่าประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับใด มีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลหรือไม่ รวมทั้งมีปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

แม้ที่ผ่านมาจะมีการศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหลายพื้นที่ แต่การศึกษาที่มุ่งวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยพิจารณาอย่างเป็นระบบในมิติด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา ยังมีอยู่อย่างจำกัด ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน เปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนตามปัจจัยส่วนบุคคล ตลอดจนศึกษา ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณเป็นหลัก และใช้การวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุนผลการวิจัย เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงสถิติและข้อมูลเชิงลึกที่สะท้อนสภาพปัญหา และข้อเสนอแนะอย่างรอบด้าน มีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชาชนในพื้นที่ และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ประกอบและอธิบายผลการวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และมีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่ตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จำนวน 4,314 คน (เทศบาลตำบลบัวงาม, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และกำหนดค่าความคลาดเคลื่อนที่ระดับ 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 คน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามพื้นที่ และสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละพื้นที่

2.3 ผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 รูปหรือคน โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจ ประสบการณ์ และมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี ทั้งในมิติด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา เกณฑ์การคัดเลือกประกอบด้วย 1) เป็นผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมคุณภาพชีวิต หรือการดำเนินกิจกรรมร่วมกับวัดและพระสงฆ์ในพื้นที่ 2) มีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานหรือมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านศาสนา สังคม วัฒนธรรม หรือการพัฒนาชุมชน

ไม่น้อยกว่า 1 ปี 3) สามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างชัดเจน และ 4) ยินดีให้ข้อมูลโดยสมัครใจ ทั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย พระสังฆาธิการในพื้นที่ จำนวน 4 รูป ข้าราชการในพื้นที่ จำนวน 2 คน ผู้นำชุมชนหรือปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 2 คน และนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และบริบทของชุมชนตำบลบึงงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จากนั้นนำมากำหนดเป็นกรอบประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยและตัวแปรที่ศึกษา โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

คือ แบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านร่างกาย เช่น การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการส่งเสริมสุขภาพ การช่วยเหลือเกื้อกูล และการสนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตทางกาย 2) ด้านอารมณ์ เช่น การอบรมจิตใจ การให้คำปรึกษาทางธรรม การส่งเสริมสติ สมาธิ และกำลังใจในการดำเนินชีวิต 3) ด้านสังคม เช่น การสร้างความสามัคคี การส่งเสริมกิจกรรมชุมชน การเชื่อมโยงความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และหน่วยงานในพื้นที่ และ 4) ด้านปัญญา เช่น การส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรม การใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิต และการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสอบถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมตามประสบการณ์และมุมมองของตนเอง

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นจากวัตถุประสงค์การวิจัยและกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยกำหนดแนวคำถามให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญ ได้แก่ บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านปัญญา ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ตลอดจนแนวทางหรือข้อเสนอแนะในการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

แนวคำถามในการสัมภาษณ์ ได้แก่ พระสงฆ์มีบทบาทในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่อย่างไร กิจกรรมหรือการดำเนินงานของพระสงฆ์ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในด้านใดบ้าง ปัญหาและอุปสรรคสำคัญในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์คืออะไร หน่วยงานหรือภาคีเครือข่ายในพื้นที่ควรมีส่วนสนับสนุนอย่างไร และควรมีแนวทางใดในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ให้สามารถส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนได้อย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยนำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 รูปหรือคน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ความครอบคลุมของข้อคำถาม ความเหมาะสมของภาษา และความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ หรือ IOC จากนั้นปรับปรุงข้อคำถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญให้มีความชัดเจนและเหมาะสมยิ่งขึ้น

ภายหลังการปรับปรุงเครื่องมือ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง แต่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค แล้วจึงนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง ส่วนแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยตรวจสอบความเหมาะสมของประเด็นคำถามจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ และปรับแนวคำถามให้สามารถเก็บข้อมูลเกี่ยวกับบทบาท ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะได้อย่างครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำแบบสอบถามไปแจกแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 367 ชุด และได้รับกลับคืนครบถ้วน สามารถนำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 100

5.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยขอหนังสือขอความอนุเคราะห์จากวิทยาลัยสงฆ์ราชบุรีถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมดำเนินการนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ โดยใช้การจดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ จากนั้นจึงนำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและจัดหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการทดสอบสมมติฐาน ใช้การทดสอบค่าทีสำหรับตัวแปรที่แบ่งเป็น 2 กลุ่ม และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวสำหรับตัวแปรที่มีมากกว่า 2 กลุ่ม เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงบริบท โดยจัดหมวดหมู่ข้อมูล ตีความประเด็นสำคัญ และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในลักษณะพรรณนาความ เพื่อสนับสนุนผลการวิจัยเชิงปริมาณให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับการปฏิบัติที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวม

ระดับการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนา คุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
ด้านร่างกาย	3.89	0.18	มาก
ด้านอารมณ์	3.35	0.18	ปานกลาง
ด้านสังคม	3.68	0.20	มาก
ด้านปัญญา	3.37	0.18	ปานกลาง
ภาพรวม	3.57	0.10	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.57, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.89, S.D. = 0.18) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68, S.D. = 0.20) ส่วนด้านปัญญา (ค่าเฉลี่ย = 3.37, S.D. = 0.18) และด้านอารมณ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.35, S.D. = 0.18) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนระดับการปฏิบัติของประชาชนที่มีต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมจำแนกตามเพศ อายุ การศึกษาสามัญ อาชีพ และ รายได้

ปัจจัยส่วนบุคคล	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
เพศ	ระหว่างกลุ่ม	0.24	2	0.12	13.82*	0.00
	ภายในกลุ่ม	3.16	364	0.00		
	รวม	3.40	366			
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	0.03	3	0.01	1.08	0.26
	ภายในกลุ่ม	3.37	363	0.00		
	รวม	3.40	366			
การศึกษาสามัญ	ระหว่างกลุ่ม	0.11	2	0.05	6.09*	0.00
	ภายในกลุ่ม	3.29	364	0.00		
	รวม	3.40	366			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	0.15	3	0.05	5.58*	0.00
	ภายในกลุ่ม	3.25	363	0.00		
	รวม	3.40	366			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	0.13	3	0.04	8.81*	0.00
	ภายในกลุ่ม	3.27	363	0.00		
	รวม	3.40	366			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 1 พบว่า ประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.57, S.D. = 0.10) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.89, S.D. = 0.18) รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68, S.D. = 0.20) ส่วนด้านปัญญา (ค่าเฉลี่ย = 3.37, S.D. = 0.18) และด้านอารมณ์ (ค่าเฉลี่ย = 3.35, S.D. = 0.18) อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้มีความสัมพันธ์กับความแตกต่างของความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ศึกษา ขณะที่ปัจจัยด้านอายุไม่พบความแตกต่างของความคิดเห็นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี พบว่า

ข้อจำกัดด้านบทบาทการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์

ผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการเสริมสร้างคุณภาพแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนยังขาดความครอบคลุมในมิติเชิงลึก โดยเฉพาะบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้ขัดเกลาทางจริยธรรมและผู้ส่งเสริมการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของประชาชนในชุมชน แม้พระสงฆ์จะมีบทบาทสำคัญในด้านศาสนพิธี การอบรมคุณธรรม และการเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชน แต่การดำเนินงานในเชิงปฏิบัติยังขาดความต่อเนื่อง ส่งผลให้ปัญหาเชิงพฤติกรรมในชุมชนยังคงปรากฏอยู่ในพื้นที่

ข้อจำกัดด้านกิจกรรมพุทธสันตทานการและสุขภาวะทางจิตใจ

ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมพุทธสันตทานการเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตใจของประชาชนยังมีอยู่ในระดับจำกัด กล่าวคือ กิจกรรมที่สามารถเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมเข้ากับการผ่อนคลาย การสร้างความสุข ความสงบ และการเยียวยาจิตใจของประชาชนยังไม่ปรากฏอย่างเป็นระบบ ดังนั้น การส่งเสริมคุณภาพแห่งการดำรงชีวิตจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการอบรมธรรมะหรือการปฏิบัติศาสนกิจตามรูปแบบเดิมเท่านั้น แต่ควรพัฒนาเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและปฏิบัติได้จริงในชีวิตประจำวัน

ข้อจำกัดด้านกลไกการประสานงานระหว่างสถาบันสงฆ์กับภาคีเครือข่าย

ผลการศึกษาพบว่า กลไกการประสานงานระหว่างสถาบันสงฆ์กับภาคีเครือข่ายยังขาดความเป็นเอกภาพเชิงระบบ โดยเฉพาะการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถานศึกษา และองค์กรภาคประชาสังคม ข้อจำกัดดังกล่าวส่งผลให้การขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรมยังไม่สามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม แต่ละภาคส่วนยังดำเนินงานตามบทบาทของตนเองมากกว่าการกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ทำให้การพัฒนาขาดพลังเชิงระบบและไม่สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์เชิงประจักษ์ได้อย่างชัดเจน

ข้อจำกัดด้านสมรรถนะและการจัดการองค์ความรู้ของพระสงฆ์

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า พระสงฆ์บางส่วนยังมีข้อจำกัดด้านสมรรถนะในการทำงานเชิงสังคม โดยเฉพาะทักษะการวิเคราะห์ข้อมูล การเข้าใจปัญหาเชิงโครงสร้างของชุมชน และการนำทุนทางปัญญาหรือ

องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย กล่าวอีกนัยหนึ่ง พระสงฆ์มีทุนทางธรรมและทุนทางศรัทธาเป็นพื้นฐานสำคัญอยู่แล้ว แต่ยังจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาทักษะเพิ่มเติมเพื่อให้สามารถเชื่อมโยงหลักพุทธธรรมกับปัญหาสมัยใหม่ เช่น ปัญหาสุขภาวะจิต ความเครียด ความเหลื่อมล้ำ ความเปราะบางของครอบครัว การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และปัญหาสังคมในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางพุทธบูรณาการเชิงปฏิบัติในการเสริมสร้างคุณภาพแห่งการดำรงชีวิต

จากข้อจำกัดและอุปสรรคดังกล่าว พุทธบูรณาการเชิงปฏิบัติในการเสริมสร้างคุณภาพแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนควรมีแนวทางสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) ควรส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ในฐานะผู้นำทางจริยธรรมเชิงรุก โดยให้พระสงฆ์มีบทบาทมากขึ้นในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่เพียงรอให้ประชาชนเข้าวัด แต่ควรพัฒนาบทบาทเชิงรุกในการให้คำปรึกษา ส่งเสริมคุณธรรม และสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจแก่ประชาชน 2) ควรพัฒนากิจกรรมเสริมสร้างสุขภาวะทางจิตที่ทันสมัยและเหมาะสมกับบริบทของประชาชน โดยประยุกต์หลักพุทธธรรมให้เป็นกิจกรรมที่เข้าใจง่าย ปฏิบัติได้จริง และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน 3) ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบพหุภาคีระหว่างสถาบันสงฆ์ ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น สถานศึกษา และภาคประชาสังคม เพื่อให้การขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพชีวิตมีทิศทางร่วมกัน มีแผนงานร่วมกัน และสามารถติดตามผลได้อย่างเป็นระบบ และ 4) ควรยกระดับทักษะของพระสงฆ์ให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะการวิเคราะห์ปัญหาชุมชน การใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ การสื่อสารสาธารณะ การใช้เทคโนโลยี และการประยุกต์หลักพุทธธรรมให้ตอบโจทย์ปัญหาสังคมร่วมสมัย

โดยสรุป อุปสรรคเชิงโครงสร้างในการเสริมสร้างคุณภาพแห่งการดำรงชีวิตของประชาชนมิได้เกิดจากข้อจำกัดของหลักพุทธธรรม หากแต่เกิดจากข้อจำกัดด้านกลไกการนำหลักพุทธธรรมไปสู่การปฏิบัติจริงทั้งในด้านบทบาทพระสงฆ์ กิจกรรมเชิงพุทธ การประสานงานเครือข่าย และสมรรถนะในการทำงานเชิงสังคม ดังนั้น การเสริมสร้างคุณภาพแห่งการดำรงชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม จึงจำเป็นต้องพัฒนาพุทธบูรณาการในลักษณะเชิงปฏิบัติที่สามารถเชื่อมโยง “ธรรมะ” เข้ากับ “ปัญหาชีวิตจริงของประชาชน” ผ่านบทบาทพระสงฆ์เชิงรุก กิจกรรมสุขภาวะทางจิตใจ เครือข่ายความร่วมมือพหุภาคี และการยกระดับทักษะของพระสงฆ์ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความยั่งยืนเชิงโครงสร้างในระดับชุมชนอย่างแท้จริง

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลวังงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลวังงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพระสงฆ์ในพื้นที่ยังคงมีบทบาทใกล้ชิดกับประชาชนผ่านกิจกรรมทางศาสนา การสาธารณสงเคราะห์ และการส่งเสริมกิจกรรมของชุมชน ทำให้ประชาชนรับรู้ถึงบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะด้านร่างกายซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด เนื่องจากวัดในชุมชนมักเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมด้านสุขภาพ การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส และการประสานงานด้านสาธารณประโยชน์ร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ ขณะที่ด้านสังคมอยู่ในระดับมากเนื่องจากพระสงฆ์มีบทบาทในการสร้างความสามัคคี ความเอื้ออาทร และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมทางศาสนาและประเพณีท้องถิ่น ส่วนด้านอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด อาจเป็นเพราะการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจและการให้คำปรึกษาทางธรรมยังดำเนินการไม่ต่อเนื่องและไม่ครอบคลุมทุกกลุ่มประชาชน

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระอธิการนินนาท สุนตจิตฺโต (2565) เรื่อง การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลื่อม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ที่พบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมและด้านสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทสำคัญในการเชื่อมโยงประชาชนกับกิจกรรมของชุมชน การส่งเสริมความร่วมมือและการพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชนในระดับพื้นที่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบัวสอน ทองสลับ และคณะ (2564) เรื่อง บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10 ที่พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนประกอบด้วยหลายมิติ ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ด้านสาธารณูปการ ด้านสาธารณสงเคราะห์ ด้านการให้ความรู้ความเข้าใจ ด้านการเสริมสร้างเจตคติ และด้านการเสริมสร้างพฤติกรรม ซึ่งสะท้อนว่าพระสงฆ์ได้มีบทบาทเฉพาะด้านศาสนพิธีเท่านั้น แต่ยังสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทั้งด้านกาย จิตใจ สังคม และปัญญาได้อย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระสงฆ์ในตำบลบึงวามยังคงเป็นกลไกสำคัญของชุมชนในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะบทบาทด้านการช่วยเหลือเกื้อกูล การสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม และการส่งเสริมกิจกรรมชุมชน อย่างไรก็ตาม ผลที่พบว่าด้านอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาบทบาทของพระสงฆ์ให้ครอบคลุมการส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจมากขึ้น เช่น การจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม การให้คำปรึกษาทางธรรม การสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางใจ และการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นไปอย่างสมดุลทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และปัญญา

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนแต่ละกลุ่มมีประสบการณ์ชีวิต สภาพทางเศรษฐกิจ และโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของวัดแตกต่างกัน ส่งผลต่อการรับรู้และความคาดหวังต่อบทบาทของพระสงฆ์ไม่เหมือนกัน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีระดับการศึกษาและรายได้แตกต่างกันมักมีมุมมองต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการมีส่วนร่วมทางสังคมแตกต่างกัน ขณะที่ประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากพระสงฆ์ในพื้นที่มีบทบาทต่อประชาชนทุกช่วงวัยอย่างใกล้ชิดเคียงกันผ่านกิจกรรมทางศาสนาและกิจกรรมของชุมชน

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้แตกต่างจากการศึกษาของพระครูใบฎีกาขจรวิทย์ อภินนโท (นุชประเสริฐ) (2560) เรื่อง บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมืองสมุทรสงคราม จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งพบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อบทบาทของวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ขณะที่การวิจัยครั้งนี้พบว่า ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้ ความแตกต่างของผลการวิจัยอาจเกี่ยวข้องกับบริบทของพื้นที่ ลักษณะของประชากรที่ศึกษา และขอบเขตของบทบาทพระสงฆ์ที่นำมาประเมิน ซึ่งเป็นประเด็นที่ควรได้รับการศึกษาเพิ่มเติม นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูปลัดกฤษณ์ เพชร โกวีโท และคณะ (2567) เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลหนองปรือ อำเภอพนัสนิคม จังหวัดชลบุรี ที่พบว่า ประชาชนที่มีเพศ การศึกษา อาชีพ และ

รายได้แตกต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศ การศึกษา อาชีพ และรายได้ อาจมีผลต่อระดับการรับรู้ ความเข้าใจ โอกาสในการเข้าถึงกิจกรรม และความคาดหวังต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะหรือกิจกรรมของชุมชน ขณะที่อายุอาจไม่ได้เป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้ความคิดเห็นแตกต่างกันในบริบทที่กิจกรรมของวัดและชุมชนเปิดกว้างต่อประชาชนทุกช่วงวัย

กล่าวโดยสรุป ผลการวิจัยในประเด็นนี้ชี้ให้เห็นว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนควรคำนึงถึงความแตกต่างของประชาชนตามเพศ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ โดยควรออกแบบกิจกรรมหรือแนวทางการพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนแต่ละกลุ่มอย่างเหมาะสม เช่น กลุ่มอาชีพต่าง ๆ อาจมีข้อจำกัดด้านเวลาและรูปแบบการเข้าร่วมกิจกรรมแตกต่างกัน กลุ่มรายได้แตกต่างกันอาจมีปัญหาและความต้องการด้านคุณภาพชีวิตที่ไม่เหมือนกัน ส่วนกลุ่มที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันอาจต้องใช้วิธีการสื่อสารหรือการถ่ายทอดหลักธรรมที่แตกต่างกัน เพื่อให้บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตสามารถเข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึงและเกิดผลเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง

3. ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน พบว่า พระสงฆ์ยังขาดความต่อเนื่องในการอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจยังมีไม่เพียงพอ นอกจากนี้ การประสานความร่วมมือระหว่างวัดกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายยังขาดความเป็นระบบ ส่งผลให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนยังไม่ครอบคลุมทุกมิติ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของสังคมปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทำให้พระสงฆ์บางส่วนยังปรับบทบาทและวิธีการทำงานไม่ทันต่อสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังมีข้อจำกัดด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการบริหารจัดการเชิงเครือข่าย ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมชาย จนทสาร์ (ณัฏฐกิจตระกูล) (2563) เรื่อง บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดี แขวงท่าแร่ เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ที่พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนปรากฏในหลายด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ประชาชนไม่ค่อยสนใจการออกกำลังกายเพราะมุ่งประกอบอาชีพเป็นส่วนใหญ่ ด้านจิตใจ ชุมชนยังขาดสถานที่ให้คำปรึกษาและการดูแลเอาใจใส่อย่างเพียงพอ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ และผู้สูงอายุยังขาดงบประมาณสนับสนุนจากภาครัฐ และด้านสิ่งแวดล้อม ประชาชนยังขาดความรู้ความเข้าใจและความตระหนักต่อการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชน ประเด็นดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การให้คำปรึกษาและดูแลด้านจิตใจ การสนับสนุนจากภาครัฐ ตลอดจนการประสานความร่วมมือของผู้นำชุมชน วัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การพัฒนาคุณภาพชีวิตเกิดผลอย่างครอบคลุมและยั่งยืน

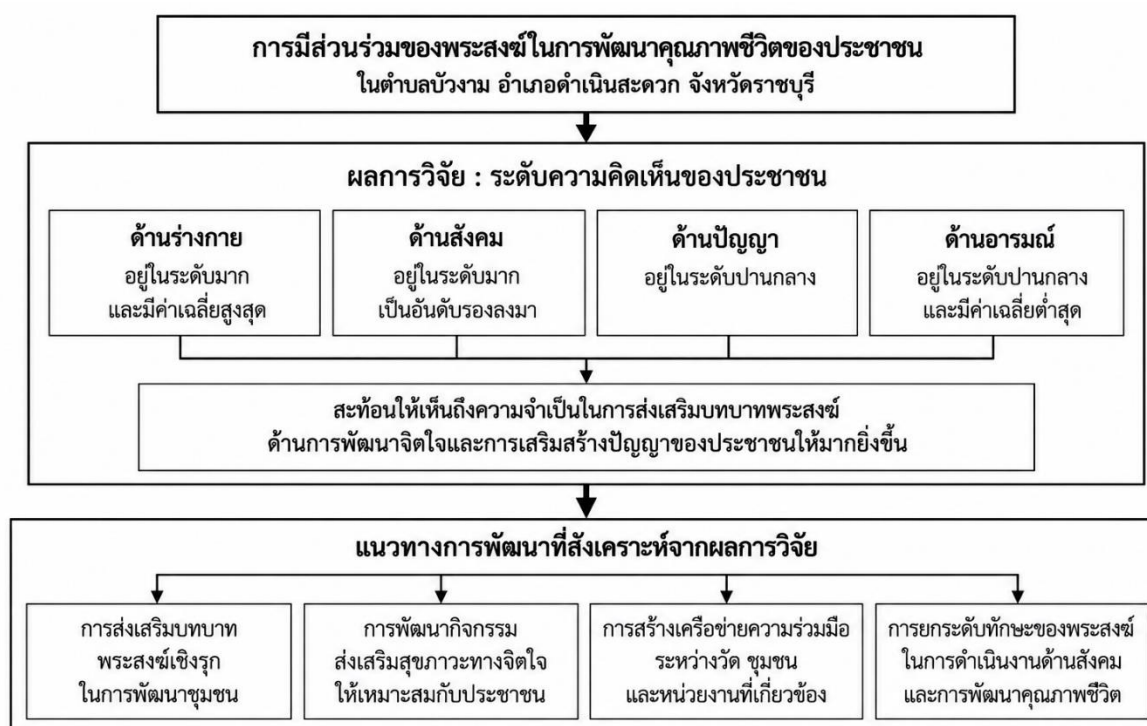
องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลบัวงาม อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี” ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัยใน 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่ 1) ระดับความคิดเห็นของประชาชนต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนใน 4 ด้าน และ 2) แนวทางการพัฒนาที่สังเคราะห์จากผลการวิจัย การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านปัญญา โดยประชาชนมีความคิดเห็นต่อการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านร่างกายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสังคม ซึ่งอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านปัญญาและด้านอารมณ์อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สะท้อนให้เห็นถึงความ

จำเป็นในการส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์ด้านการพัฒนาจิตใจและการเสริมสร้างปัญญาของประชาชนให้มากยิ่งขึ้น

จากข้อค้นพบดังกล่าว ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนา 4 ประการ ได้แก่ 1) การส่งเสริมบทบาทพระสงฆ์เชิงรุกในการพัฒนาชุมชน 2) การพัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจให้เหมาะสมกับประชาชน 3) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) การยกระดับทักษะของพระสงฆ์ในการดำเนินงานด้านสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิต องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ควรดำเนินไปอย่างครอบคลุมทั้ง 4 ด้าน ควบคู่กับการส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน และการพัฒนากลไกความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้เกิดความต่อเนื่องและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ แสดงเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยดังนี้

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านอารมณ์มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด วัดและพระสงฆ์ในพื้นที่ควรให้ความสำคัญกับการจัดกิจกรรมที่ช่วยดูแลสภาพจิตใจของประชาชนมากขึ้น เช่น การสันทนาธรรม การให้คำปรึกษาทางธรรม การฝึกสมาธิระยะสั้น หรือกิจกรรมฟั่งธรรมที่เชื่อมโยงกับปัญหาชีวิตประจำวันของประชาชน ไม่ควรเน้นเฉพาะกิจกรรมทางศาสนาเพียงเท่านั้น

2. จากผลการวิจัยที่พบว่า ด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง พระสงฆ์ควรส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมในรูปแบบที่เข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง เช่น การบรรยายธรรมเรื่องการจัดการความเครียด การใช้

สติในการทำงาน การแก้ปัญหาครอบครัว หรือการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง เพื่อให้ประชาชนสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. จากปัญหาการประสานงานระหว่างวัดกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายที่ยังไม่เป็นระบบ ควรมีการกำหนดผู้รับผิดชอบหรือคณะทำงานร่วมระหว่างวัด ผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน และหน่วยงานสาธารณสุขในพื้นที่ เพื่อร่วมกันวางแผนกิจกรรมด้านคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่อง ไม่ให้การดำเนินงานขึ้นอยู่กับวัดหรือพระสงฆ์เพียงฝ่ายเดียว

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดควรร่วมกับผู้นำชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่จัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง โดยเริ่มจากกิจกรรมที่ทำได้ง่ายและใช้ทรัพยากรไม่มาก เช่น กิจกรรมทำบุญควบคู่กับการให้ความรู้ด้านสุขภาพ การตรวจสุขภาพเบื้องต้น การออกกำลังกายเบา ๆ สำหรับผู้สูงอายุ หรือการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพกายและใจ

2. ควรจัดกิจกรรมอบรมคุณธรรมจริยธรรมให้มีความต่อเนื่อง โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน เช่น เด็กและเยาวชน ผู้สูงอายุ กลุ่มวัยแรงงาน หรือครอบครัวในชุมชน และควรจัดเนื้อหาให้เหมาะสมกับแต่ละกลุ่ม เช่น เยาวชนเน้นเรื่องวินัยและความรับผิดชอบ วัยแรงงานเน้นเรื่องสติในการทำงานและการจัดการความเครียด ผู้สูงอายุเน้นเรื่องสุขภาวะทางใจและการอยู่ร่วมกับครอบครัว

3. ควรจัดทำแผนกิจกรรมร่วมระหว่างวัดกับชุมชนในรอบปี เช่น กำหนดกิจกรรมประจำเดือน ผู้รับผิดชอบ งบประมาณที่ใช้ และวิธีติดตามผลอย่างง่าย โดยอาจใช้การประชุมร่วมระหว่างพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุก 3 เดือน เพื่อประเมินว่ากิจกรรมใดได้ผล กิจกรรมใดควรปรับปรุง และกลุ่มประชาชนใดยังเข้าถึงกิจกรรมได้น้อย

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัจจัยที่ทำให้การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ด้านอารมณ์และด้านปัญญาอยู่ในระดับปานกลาง เพื่อให้ทราบสาเหตุเชิงลึก เช่น ประชาชนไม่สะดวกเข้าร่วมกิจกรรม ขาดรูปแบบกิจกรรมที่เหมาะสม หรือกิจกรรมที่จัดยังไม่ตอบโจทย์ปัญหาชีวิตของประชาชนในพื้นที่

2. ควรศึกษารูปแบบกิจกรรมของวัดที่สามารถส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจของประชาชนได้จริง เช่น กิจกรรมสันทนาการ การให้คำปรึกษาทางธรรม การฝึกสมาธิสำหรับประชาชนทั่วไป หรือกิจกรรมธรรมะสำหรับเยาวชนและครอบครัว เพื่อพัฒนาเป็นแนวทางปฏิบัติที่วัดในพื้นที่สามารถนำไปใช้ได้

3. ควรศึกษาการทำงานร่วมกันระหว่างวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โรงเรียน หน่วยงานสาธารณสุข และผู้นำชุมชน เพื่อค้นหารูปแบบการประสานงานที่เหมาะสมกับพื้นที่ตำบลบัวงาม โดยเน้นว่าควรมีใครเป็นผู้รับผิดชอบหลัก มีขั้นตอนการทำงานอย่างไร และควรติดตามผลการดำเนินงานในลักษณะใดจึงจะเกิดความต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ, เสาวคนธ์ สุดสวาสดี, เฉลียว ฤกษ์รุจิพิมล, ประไพร์ วิริยะสมบูรณ์, สุดา ภิรมย์แก้ว, และสุรพันธ์ เพชรภา. (2552). *สังคมวิทยา*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เทศบาลตำบลบัวงาม. (2567). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (พ.ศ. 2566-2570)*. เทศบาลตำบลบัวงาม.
- พระครูจิตฺตธรรมญาณ (ปณณภูริวัฒน์ ฐิติธรรมาภรณ์), กันยาวิร์ สัทธาพงษ์, และสวัสดี อโณทัย. (2567). *พุทธบูรณาการคุณค่าภูมิพลังทางวัฒนธรรม เพื่อการเสริมสร้างบทบาทพระสงฆ์ไทยในการพัฒนาชุมชน*. *วารสารเซนส์จอห์น (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)*. 27(41), 282–296.

- พระครูใบฎีกาขรรค์ชัย อภินนโท (นุชประเสริฐ). (2560). *บทบาทวัดในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในตำบลลาดใหญ่ อำเภอสุมทิวาสระงาม จังหวัดสมุทรสงคราม*. (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดกฤษณ์เพชร โกวิท, วัชรินทร์ ขาญศิลป์, และ ธัชชนันท์ อิศรเดช. (2567). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตำบลหนองปรือ อำเภอบ้านฉาง จังหวัดชลบุรี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 7(5), 275–287.
- พระบัวสอน ทองสลับ, ภักดี โพธิ์สิงห์, และยุภาพร ยุภาศ. (2564). บทบาทของพระสงฆ์ต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนในเขตปกครองของคณะสงฆ์ภาค 10. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*. 6(1), 317–328.
- พระศุภชัย ปญญาวิชโร (เปลื้องกระโทก). (2562). *บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุอำเภอไชยชัย จังหวัดนครราชสีมา*. (สารนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต). บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสมชาย จนทสาโร. (2563). บทบาทของผู้นำชุมชนกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชุมชนสุขฤดีแขวงท่าแร้ง เขตบางเขน กรุงเทพมหานคร. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*. 5(1), 12-21.
- พระอธิการนินนาท สนั่นจิตโต. (2565). การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนในตำบลบ้านเลือก อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหาร*, 5(1), 34–43.
- มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน). (2567, 9 ธันวาคม). *รายงานสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย ปี 2567*. <https://mdc.moralcenter.or.th/dataset-example-detial/data-set-1/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2567, 27 พฤษภาคม). *ภาวะสังคมไทยไตรมาสหนึ่ง ปี 2567*. <https://www.nesdc.go.th/the-story-of-thai-social-conditions-in-the-first-quarter-of-2024/>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). *รายงานการวิเคราะห์สถานการณ์ความยากจนและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย ปี 2567*. https://www.nesdc.go.th/wp-content/uploads/2025/09/Final-Report-2024_as-of-20250912.pdf
- สุทธิพร บุญส่ง. (2549). *คุณธรรมจริยธรรมกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ทริบเพิ้ลกรุ๊ป.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper & Row.